

Tore Hafting

Bred medvirkning for regional utvikling
- forprosjekt til "Verdiskaping 2010"
i Innlandet høsten 2001

Notat er utarbeidet på oppdrag for
Hedmark fylkeskommune - Regional utvikling

Høgskolen i Hedmark
Notat nr. 6 – 2002

Online-versjon

Utgivelsessted: Elverum

Det må ikke kopieres fra notatet i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Forfatteren er selv ansvarlig for sine konklusjoner. Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for Høgskolens syn.

I notatserien fra Høgskolen i Hedmark publiseres f.eks milepel dokumentasjon av et forsknings- og/eller utviklingsprosjekt, eller andre dokumentasjoner på at et arbeid er i gang eller er utført.

Notatet kan bestilles ved henvendelse til Høgskolen i Hedmark.
(<http://www.hihm.no/Publikasjon/default.htm>)

Notat nr. 6 - 2002

© Forfatteren/Høgskolen i Hedmark

ISBN: 82-7671-262-2

ISSN: 1501-8555

Høgskolen i Hedmark

Tittel: Bred medvirkning for regional utvikling – forprosjekt til «Verdiskaping 2010» i Innlandet høsten 2001

Forfatter: Tore Hafting

Nummer: 6

Utgivelsesår: 2002

Sider: 37

ISBN: 82-7671-262-2

ISSN: 1501-8555

Oppdragsgiver: Hedmark fylkeskommune – Regional utvikling

Emneord: Næringsutvikling, innovasjon, verdiskaping, regioner, nettverk, regionale utviklingskoalisjoner, Hedmark og Oppland, Norge

Sammendrag: Arbeidsnotatet er prosjektskissen til forprosjektet på Verdiskaping 2010 (VS2010). Mindre endringer er gjort i forhold til originalmanuset. Høgskolen i Hedmark, avdeling Rena, søkte Norges Forskningsråd om midler til forprosjekt høsten 2001 som ble avsluttet 15.02.02. Formålet med forprosjektet er å informere, stimulere og mobilisere bedrifter i Innlandet for VS2010. En sentral oppgave er å legge grunnlaget for etablering av nettverk av bedrifter og høyskoler/forskningsinstitutter i regionen. Disse institusjonene vil utarbeide temaene til det planlagte hovedprosjektet i samarbeide med partene i arbeidslivet og det offentlige virkemiddelapparatet. En høyt prioritert oppgave er internasjonale kontakter og samarbeid som vil bidra til kunnskapsutvikling i regionen. Prinsippet for å reise penger til de planlagte aktivitetene i forprosjektet er at de blir finansiert samtidig fra flere institusjoner. Høgskoler og forskningsinstitutter i Innlandet var ikke med i «Bedriftsutvikling 2000» (1994-2000), som er forløperen for VS2010. Hedmark og Oppland har et stort innslag av jordbruk, skogbruk og offentlig forvaltning og antallet større bedrifter er lite sammenliknet med andre regioner i Norge.

Høgskolen i Hedmark

Title: Broad participation for regional development - a pilot project of «Value Creation 2010» in the Inland region of South-East Norway, autumn 2001			
Author: Tore Hafting			
Number: 6	Year: 2002	Pages: 37	ISBN: 82-7671-262-2 ISSN: 1501-8555
Financed by: Hedmark County Administration – Department of Regional Development			
Keywords: Business development, innovation, value creation, regions, networks, regional development coalitions, Hedmark and Oppland, Norway			
<p>Summary: The present working paper is the research proposal of a pilot project on the programme Value Creation 2010 (VC2010). Minor changes have been made in relation to the original manuscript. Hedmark College, Department at Rena, applied The Research Council of Norway autumn 2001 for funding the pilot project. The project was closed on February 15 2002. The purpose of the pilot project is to inform, stimulate and mobilise for VC2010 in the Inland region of South-East Norway. A central task is to base the establishment of networks of enterprises and networks of colleges/research institutes in the region. These institutions will elaborate the topics of the planned main project together with the parties of working life and public management in the region. A task of high priority is to develop contacts and co-operation abroad contributing to knowledge development in the region. The principle of fund raising of the pilot project is to apply for money simultaneously to a group of institutions. Institutions of higher education and research in the Inland region did not participate in «The Enterprise 2000», the forerunner of VC2010. The major industries in the region are agriculture, forestry and public management. The amount of larger enterprises is lower compared to other regions in Norway.</p>			

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	9
2. Tema, mål og problemstillinger for forprosjektet.....	11
3. Næringsstruktur og regioner.....	13
4. Forberedelser til VS2010 i Hedmark/Oppland.....	17
5. Nettverk 1 – Bedrifter.....	25
6. Nettverk 2 – Regionale høyskoler og forskningsinstitutter.....	29
7. Nettverk 3 – Regional utviklingskoalisjon.....	31
8. Konturene av et hovedprosjekt.....	33
9. Litteraturhenvisninger.....	37

1. Innledning

Norges Forskningsråd (NFR) inviterer partene i arbeidslivet og fagmiljøer til å sende inn søknader på det nasjonale FOU – programmet Verdiskaping 2010 (VS2010) om midler til forprosjekt. Det gjelder fagmiljøer som ikke var med i Bedriftsutvikling 2000 (BU2000) og fristen er 10. september 2001. Varigheten av forprosjektet er tre måneder høsten 2001 og NFR disponerer 800 000 KR til formålet. Miljøene kan deretter søke om midler til hovedprosjekt med frist 15. februar 2002.

Prosjektskissen er en konkretisering av prosjektsammendraget i søknadsskjemaet. Samarbeidspartnerne som står bak søknaden er:

- Næringslivets Hovedorganisasjon i Hedmark og Oppland
- LO Hedmark, LO Oppland
- Høgskolen i Hedmark, avdeling Rena

Samlet søknadssum til forprosjektet fra Hedmark/Oppland til Norges Forskningsråd er 248 300 KR. Søknaden om midler til forprosjekt gjelder prosjektstøtte til fellestiltak som gir dynamikk i den enkelte bedrift. Størstedelen av midlene det søkes om går til å frigjøre tillitsvalgte i LO og NHO til å informere og mobilisere i bedrifter for VS2010 i regionen (Hedmark/Oppland). Dette er et sentralt element i å etablere et bedriftsnettverk.

2. Tema, mål og problemstillinger for forprosjektet

Verdiskaping 2010 (VS2010) er et nasjonalt forsknings- og utviklingsprogram som skal gå fram til år 2010. Målgruppen er bedrifter i privat sektor som samarbeider med partene i arbeidslivet, høyskoler, forskningsinstitutter og det offentlige virkemiddel-apparatet. Programmet skal bidra til økt vekt på innovasjon og verdiskaping i bedriftene hvor de ansatte medvirker i arbeidet.

I Innlandet (Hedmark og Oppland) er nivået på innovasjon og verdiskaping et av det laveste i Norge. Regionen står overfor store utfordringer for å snu denne tendensen og VS2010 kan være ett av flere bidrag.

Temaet for forprosjektet er hvordan man kan legge forholdene til rette for at bedrifter og andre aktører deltar i Verdiskaping 2010 i Innlandet.

Hovedmål og delmål for forprosjektet i VS2010 er:

1. Legge grunnlaget for at bedrifter, høyskoler, partene i arbeidslivet og andre aktører i regionen (Hedmark og Oppland) blir med i Verdiskaping 2010 (VS2010) på regulær basis
2. Gjøre undersøkelser om grunnlaget for deltakelse i VS2010 fra bedrifter, høyskoler/forskningsinstitutter og andre aktører
3. Informere om og mobilisere for deltakelse i VS2010 i bedrifter
4. Arrangere en startkonferanse for bedrifter som er interessert i VS2010
5. Få gjennomført en ekstern, uavhengig, summativ evaluering av forprosjektet om VS2010

Hovedproblemstilling:

Hvordan man skal gå fram for å orientere og motivere bedrifter til å være med i VS2010 på regulær basis? Hvordan skal man skape tilstrekkelig tillit, interesse og sikre engasjement på grunnplanet i bedriftene som deltar?

Delproblemstillinger:

Etter hvilke kriterier skal man velge ut bedrifter til prøveprosjektet? Avgrenset til et geografisk område eller til et bestemt fagforbund? Skal man ta utgangspunkt i eksisterende nettverk av bedrifter i regionen eller etablere nye? Skal man ta utgangspunkt i eksisterende råd og utvalg eller skal man etablere en ny regional utviklingskoalisjon? Skal man satse på store bedrifter med mer enn 100 ansatte hvor erfaringen tilsier at de har midler til utviklingsarbeid? Eller skal man satse på små og mellomstore bedrifter som det er flest av i regionen, men som har mindre muligheter for å være med i utviklingsarbeid? Eller kanskje en kombinasjon av store, mellomstore og små bedrifter som kan lære av hverandre?

3. Næringsstruktur og regioner

Med region mener vi fylkene Hedmark og Oppland. Begrepet er et utgangspunkt for utviklingsarbeidet i VS2010 i stedet for et slutt punkt. I offentlige rapporter opererer man med regioner innenfor fylkesgrensene som Hamar-regionen, Glåmdal, Sør-Østerdal og Nord-Østerdal. I VS2010 blir det forutsatt at deltakerne underveis legger fram sine tolkninger av region som drøftes etter prinsippene om demokratisk dialog på konferanser, seminarer og i prosjektgrupper (Shotter & Gustavsen, 1999). Når vi i det følgende sier noe om kjennetegn og det særegne ved regionen, må det forstås som rammebetingelser for utvikling av bedrifter og næringer som deltakerne tillegger ulik betydning. Et eksempel er synet på muligheter og begrensninger for nyskaping. I prosjektskissen har vi mest informasjon om Hedmark som er en begrensning ved fremstillingen av regionen. Likevel er det mange fellestrekk ved næringslivet mellom Hedmark og Oppland, selv om det er store lokale forskjeller.

Et typisk kjennetegn ved regionen er at større industri er lite representert, som vil si bedrifter med 100 ansatte eller mer. Sammenliknet med Rogaland og Hordaland er andelen industriarbeidsplasser i forhold til folketallet i regionen langt lavere. I BU2000 og VS2010 har utgangspunktet vært større bedrifter ut fra en antakelse om at omstilling og innovasjon skjer oftere i slike miljøer og får større spredningseffekt. Utvalget av bedrifter i regionen som mulige deltakere i VS2010 er mindre sammenliknet med andre regioner i Norge, anslagsvis 20 bedrifter er aktuelle.

Rapporten «Fra pløye til pleie» (2000:12) behandler endringene i sysselsettingen fra landbruk til offentlig og privat tjenesteproduksjon de siste 10 årene. Forfatterne av rapporten fokuserer på måten statlige ordninger for omfordeling bidrar til å utjevne inntektsforskjeller innen

fylker og mellom fylkene som følge av strukturelle endringene i næringene. Det blir påpekt at:

«Ser vi bort fra regionsenterne er næringsstrukturen i Hedmark fortsatt relativt ensidig, med hovedvekt på jordbruk og skogbruk og deres tilknyttede foredlingsindustri samt offentlig sektor. Ellers er varehandel og bygg og anlegg viktige næringer. I tillegg finner man i grisgrendte områder andre typer enkeltbedrifter som har stor betydning for lokalsamfunnet, både gjennom de direkte og de økonomiske og kulturelle ringvirkningene slike hjørnesteinsbedrifter skaper i lokalsamfunnet. Dette bildet er ikke uvanlig for utkantkommuner i Norge. En naturlig forklaring er at bedrifter av særlig omfang vil dominere og fortrenge annen næringsvirksomhet innenfor relativt små områder, for eksempel småkommuner. Men dette kan ikke forklare ensidigheten for store områder. Det «uheldige» for Hedmarks del i forhold til ensidig næringsliv er kombinasjonen av lite diversifisert næringsliv og forholdsvis sterk konsentrasjon innenfor jordbruk og næringsmiddelindustri som det er knyttet store overføringer og skjermingsstøtte til. I tillegg er avhengigheten av offentlige arbeidsplasser også stor, spesielt i mindre landkommuner.»

(«Fra pløye til pleie», 2000: 12).

Rapporten konkluderer med at verdiskapingen i Hedmark ligger på bunn i Norge sammenliknet med landsgjennomsnittet, hvor Akershus/Oslo ligger høyest. Befolkningsutviklingen og næringsstrukturen er to forhold som forklarer dette: Hedmark har den høyeste andel av alderspensjonister i Norge og de har vanligvis lavere inntekt enn de som er i arbeid. Næringsstrukturen kjennetegnes ved at mange arbeidsplasser er lavtlønnsyrker og kapitalinntektene er lavere enn landsgjennomsnittet.

Det er først og fremst de omtalte hjørnesteinsbedriftene som er aktuelle som mulige deltakere i VS2010 i regionen. Bedriftene har ofte gammelt produksjonsutstyr som påfører de ansatte problemer, som for eksempel belastningsskader. I forprosjektet for VS2010 må arbeidet med innovasjon og verdiskaping etter min vurdering ta utgangspunkt i hjørnesteinsbedriftene (bedrifter med mer enn 100 ansatte). På nasjonalt plan vil man få med små og mellomstore bedrifter som ofte ikke omfattes av hovedavtalen mellom LO og NHO. Det impliserer en annen strategi for spredning av innovasjoner enn tidligere, samt et nytt institusjonelt rammeverk for utviklingsarbeidet og nye finansieringsordninger.

Oppsummert er næringsstrukturen i regionen dominert av jordbruk og skogbruk, hvor det til jordbruket er knyttet mange statlige støtteordninger. Mange kommuner nyter godt av offentlige velferdsordninger som utløses ved for eksempel at kommunen har mange alderspensjonister. Det er knyttet usikkerhet til disse ordningene fordi nye politiske koalisjoner på Stortinget har på programmet å forandre dem. Regionen er dominert av et relativt lite antall større bedrifter hvor mange er hjørnesteinsbedrifter.

Vi har før forprosjektet forsøksvis tatt utgangspunkt i Hedmark og Oppland som en region. Kontakten og samarbeidet med partene i arbeidslivet og det offentlige apparatet for næringsutvikling er avgrenset til dette geografiske området. Vi er åpne for i forprosjektet og hovedprosjektet at regioner for næringsutvikling og nyskaping ikke nødvendigvis følger fylkesgrensene. Sentralt er meningsinnholdet av region som deltakerne i VS2010 kommer med på dialogkonferanser, møter og i prosjektgrupper. De ansvarlige for programmet må ta hensyn til at meningsinnholdet kan forandres utover i programperioden. Det kan få konsekvenser for vedlikehold og utvikling av nettverk (bedrifter og regionale høyskoler) og den regionale utviklingskoalisjonen. Se punkt 8 nedenfor.

4. Forberedelser til VS2010 i Hedmark/Oppland

Høgskolen i Hedmark, avdeling Rena, ble forespurt i februar 2000 om å være med i programmet VS2010 av Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) i Oslo. Beregnet oppstart var høsten 2000 og varigheten av programmet er planlagt til år 2010. Vi orienterte ledelsen og ansatte på avdelingen om planlagt deltakelse i VS2010. Ledelsen og ansatte stilte seg positive og støttet initiativet og ba prosjektleder (Tore Hafting) fortsette arbeidet med planleggingen. Det var i mai 2000 tretten kolleger fordelt på Seksjon for Samfunnsfag, Seksjon for Økonomi og Seksjon for Informatikk som uttrykte interesse for å jobbe med VS2010. På samme tidspunkt var det to sosiologer og tre statsvitere som var interessert i å jobbe i en prosjektgruppe høsten 2000. Et flertall i gruppen var nyutdannede.

Parallelt med å lodde stemningen blant kolleger på avdelingen, informerte vi om VS2010 i Åmot Næringsutvikling (ÅNU) og partene i arbeidslivet i regionen. Begge aktørene stilte seg positive til initiativet og uttrykte ønske om å samarbeide om programmet når det kom i gang. Henvendelsen fra avdelingen om å være med i VS2010 ble sendt 16. mai 2000 til partene i arbeidslivet sentralt og til AFI. Vi planla et møte om VS2010 på Rena i mai/juni med partene sentralt, regionalt, AFI og høgskolen, men det lot seg ikke gjennomføre på grunn av tett møteprogram.

I september 2000 ble det klart at de økonomiske rammene for VS2010 ikke var bestemt og mulighetene var små for å få finansiering fra andre kilder i Forskningsrådet samme år. Det impliserte at vi måtte legge om strategien på kort sikt for å reise penger til arbeidet med VS2010. For studieåret 2000/2001 måtte vi trekke på midler som avdelingen disponerte, samt på lengre sikt undersøke finansiering fra eksterne kilder i regionen. Midler vi brukte på kort sikt var FOU-delen i stillingen til undertegnede (250 000 kr per år) og 12 timer til forelesere til en konferanse om næringsutvikling,

alternativt gjesteforelesninger (15 000 kr). Studielederne for seksjonene støttet initiativet om konferanse og ble enige om en ordning med samfinansiering.

Planene om en konferanse om næringsutvikling over to dager i februar/mars 2001 ble drøftet på avdelingen i oktober og november 2000. Dekanus, lederne for fagseksjonene, Kurs og Oppdrag, Åmot Næringsutvikling og en studentrepresentant var med på møtene. Formålet med konferansen var:

- Synliggjøre høgskolens arbeid med næringsutvikling
- Utvikle et bredt og variert nettverk til arbeids- og næringslivet i regionen (Hedmark og Oppland).

Hovedinnholdet på konferansen skulle være næringspolitikk og samfunnsvitenskapelige perspektiver på næringsutvikling som favnet både om offentlig og privat sektor. Offentlig sektor ble trukket inn som tema på programmet av to grunner:

1. Det offentlige apparatet spiller en viktig rolle i næringsutvikling.
2. En rekke statlige velferdsordninger har stor betydning for distriktene i Norge

Vi ville invitere næringsminister Grete Knutsen og medlemmer av Stortingets Næringskomité fra andre politiske partier enn Arbeiderpartiet. Det ble på den faglige delen foreslått innledere fra Østlandsforskning som alle arbeidet på programmet til Norges Forskningsråd «Regional utvikling». Tidspunktet for konferansen ville falle sammen med at meldingen om regional- og distriktspolitikken fra Kommunal- og Regionaldepartementet ble ferdig. Fra privat sektor ville vi invitere partene regionalt, SND og bedrifter fra regionen. Gruppen diskuterte hvordan

konferansen måtte organiseres for at næringsdrivende skulle møte opp. Rammen for denne delen av konferansen var maksimalt en kveld og påfølgende dag hvor Innlandskonferansen var et forbilde. Den planlagte konferansen skulle teknisk arrangeres mot betaling av Kurs og Oppdrag og arrangørene la opp til at man måtte reise penger fra flere kilder. Vi fikk i begynnelsen av november tilsagn om fra Fellesadministrasjonen (i Høgskolen i Hedmark) at konferansen var støtteverdig. Direktøren for forskning og utvikling påpekte at det var ønskelig at flere avdelinger i høgskolen ble trukket med i planene om konferansen. Undertegnede var også i kontakt med styreleder for programmet «Morgenlandet» om økonomisk støtte til konferansen.

Planleggingen videre dreide seg om hvordan høgskolen kunne samarbeide med Innlandskonferansen om en felles konferanse på Rena. Oppmerksomheten om næringsutvikling kunne samles om ett arrangement. Vi ville unngå at det oppsto et konkurranseforhold mellom de to konferansene på et lite sted som Rena. Innlandskonferansen er en årlig konferanse for næringsdrivende i Hedmark og Oppland. Arrangører er Sparebanken Hedmark, Gjensidige NOR og Næringslivets Hovedorganisasjon. Høsten 2000 ble konferansen holdt på Lillehammer med 270 deltakere. Arbeidstakerorganisasjonene blir ikke invitert og vi så en mulighet sett fra ståstedet til VS2010 å forandre på dette mønsteret ved et samarbeid. Undertegnede hadde et møte med leder for Åmot Næringsutvikling hvor vi drøftet ulike modeller for samarbeid. Lederen var åpen for at Innlandskonferansen kunne favne om flere målgrupper enn bare næringsdrivende ved at også arbeidstakerorganisasjonene i regionen ble invitert. En mulig modell var at Innlandskonferansen og Høgskolen hadde en dag hver med hvert sitt program.

Planene om en konferanse om næringsutvikling på Rena februar/mars 2001 ble ikke realisert. Arrangøren av Innlandskonferansen valgte Hamar som

konferansested for høsten 2001. Det lot seg ikke gjennomføre med tiden vi hadde til rådighet å arrangere en konferanse om næringsutvikling i februar/mars 2001.

I ettertid var nok både Åmot Næringsutvikling og avdelingen for tidlig ute sett i forhold til hva vi selv kunne rapportere om FOU fra næringsutvikling. Omstillingsprogrammet i Åmot kommune hadde så vidt kommet i gang og leder for programmet ble ansatt i februar 2001. På Høgskolen var VS2010 i en planleggingfase hvor finansieringen og nettverket av bedrifter og regionale høyskoler ikke var på plass. Det er lettere å sikre deltakelse på en konferanse etter at man har etablert et nettverk av bedrifter og regionale høyskoler. Arbeidet har ikke vært bortkastet fordi disse planene kan realiseres i ulike varianter med et tidsperspektiv på to til tre år.

Midlene vi disponerte til konferansen ble omdisponert til en gjesteforelesning på fire timer med Pål Lynne Hansen fra LO sentralt i februar 2001. Temaet for forelesningen var Bedriftsutvikling 2000 og representanter fra det lokale næringslivet og det offentlige virkemiddelapparatet var representert. Tiltaket var godt annonsert og det ble sendt ut pressemelding om gjesteforelesningen. De resterende midlene ble brukt til en gjesteforelesning om «Distrikter, bedrifter og snuoperasjoner» hvor en bedriftsrådgiver ble invitert.

Avdelingen har utredet et innsatsområde for lokalsamfunnsutvikling, verdiskaping, entreprenørskap og innovasjon. Verdiskaping 2010 hører innenfor dette området som betyr at det har prioritet når høgskolen bevilger penger til FOU og undervisning. Det skal være godt forankret i høgskolens virksomhet. De fleste avdelingene i Høgskolen i Hedmark er involvert i innsatsområdet, og på avdeling Rena spenner det over Seksjon for Samfunnsfag og Seksjon for Økonomi. Det er per i dag 10 faglige ansatte

på avdelingen som arbeider innenfor dette området. Det fremgår av søknaden om midler en plan for forprosjekt til VS2010 for tidsrommet november 2000 – oktober 2002. Avdeling Rena ble tildelt inntil 50 000 kr fra Høgskolen sentralt til å utvikle lokalsamfunnsutvikling, verdiskaping, entreprenørskap og innovasjon fram til april 2001. Penger til forprosjekt for VS2010 måtte derfor reises fra andre kilder. Avdelingen har utarbeidet en modell for hvordan kontakt og samarbeid med arbeidslivet er tenkt organisert. VS2010 er plassert under det fjerde tiltaket i modellen hvor samarbeid og kompetanse mellom arbeidslivet i regionen (Hedmark/Oppland) og Høgskolen i Hedmark står sentralt.

På nyåret 2001 vurderte prosjektleder å sammenkalle til et møte med programmet «Morgenlandet» med tanke på en finansiering av et forprosjekt for VS2010 høsten 2001. «Morgenlandet» har satsningsområder på bedriftsnettverk, nyskaping og kommunikasjon. Slik sett er det mange kontaktflater mellom VS2010 og «Morgenlandet». Programmet disponerer 120 millioner kroner over seks år og omfatter Hedmark og Oppland. Prosjektleder realiserte likevel ikke denne planen fordi etableringen av et bedriftsnettverk hvor partene er med må være på plass først. Derfor er det mest hensiktsmessig å sikre finansiering fra Forskningsrådet først for deretter å vurdere samarbeid og tilleggsfinansiering fra «Morgenlandet» lenger ut i programperioden. Grunnsteinen i VS2010 er at partene i arbeidslivet samarbeider og er aktivt med i utviklingsarbeidet. Bred medvirkning kan tilføre andre programmer nye dimensjoner på utviklingsarbeidet, samt øke sjansene for at de lykkes. Mange programmer i arbeidslivet mislykkes fordi de ansvarlige legger ikke nok vekt på de ansattes medvirkning i utviklingsarbeidet.

Dette var ett av temaene som ble diskutert på møtet på Moelv 24. april 2001. Tilstede var partene i arbeidslivet regionalt, to representanter fra Hovedorganisasjonenes Fellestiltak – Bedriftsutvikling, dekanus for

avdeling Rena og undertegnede. Formålet med møtet var å drøfte grunnlaget for VS2010 i regionen med sikte på at programmet kan komme i gang på regulær basis fra januar 2002. Tema som ble drøftet på møtet:

1. Næringspolitiske utfordringer for Indre Østlandet
2. Etablering av bedriftsnettverk
3. Utviklingsoppgaver som bedriftene kan arbeide med
4. Samarbeidet mellom arbeidslivet og forskningsmiljøer i regionen
5. En finansieringsordning for høsten 2001 for å forankre programmet i regionen.

Konklusjonene fra møtet:

1. Det er partene representert på bedriftene som må ta initiativene.
2. Partene regionalt må arbeide videre med temaene som ble diskutert på møtet.
3. Fasene i et forprosjekt høsten 2001 ble skissert på møtet.
4. Tore Hafting kontakter Hedmark Fylkeskommune for å undersøke om midler for straksfinansiering for høstsemesteret 2001.

Prosjektleder fulgte opp kontakten med Hedmark Fylkeskommune og resultatet ble en tildeling på 115 000 kr for å dekke utgiftene til vikar for studieåret 2001/2002. Midlene gjør det mulig at prosjektleder kan jobbe med VS2010 på full tid i inneværende studieår. I saksutredningen til Fylkeskommunen blir det pekt på at vi bruker Arbeidsmarkedsrådene for Hedmark og Oppland som referansegruppe for prosjektet.

Prosjektleder holdt en orientering om VS2010 for Arbeidsmarkedsrådene i Hedmark og Oppland på møte 7. juni 2001. Medlemmer av rådet er partene i arbeidslivet, Høgskolen i Hedmark og i Lillehammer og en rekke ledere for det offentlige styringsverk på fylkesnivå fra sektorer som arbeid, trygd, SND og Hedmark og Oppland fylkeskommune.

Reaksjonene som prosjektleder fikk på orienteringen var at arbeidslivet blir overlesset med program som i innhold er svært like. Folk nærmer seg smertegrensen. Man bør i større grad ta utgangspunkt i eksisterende bedriftsnettverk og formelle råd og utvalg i stedet for å opprette nye. Arbeidsmarkedsrådet kan for eksempel danne utgangspunkt for etableringen av en regional utviklingskoalisjon. Det ble påpekt at man burde arbeide mer med å få med små og mellomstore bedrifter i VS2010. Det er imidlertid vanskelig å få med disse virksomhetene som det er mange av i regionen. Arbeidet med VS2010 må tilpasses rutinene til disse bedriftene ved for eksempel å legge møter og konferanser til kvelder og helger.

VS2010 kan gjerne invitere noen små/mellomstore bedrifter til å være med. Men så langt prosjektleder kan bedømme, må dette i begynnelsen være heller unntaket enn regelen. Grunnen er at de fleste av disse virksomhetene er utenfor LO – NHO – området slik at de på nasjonalt plan ikke er økonomiske bidragsytere. For at små og mellomstore bedrifter skal være med i VS2010 i stor skala, må samarbeidet mellom hovedsammenslutningene være mer formalisert og enighet om ordninger for finansiering av programmet.

Parallelt med jobbingen mot fylkeskommunen, har vi søkt om midler for å dekke utgifter til feltarbeid fra Fellesadministrasjonen og Kurs og Oppdrag på avdelingen for å etablere bedriftsnettverk. Vi har søkt om disse midlene etter prinsippet om samfinansiering som vil si at vi har forutsatt at disse pengene kommer i tillegg til de vi søker om fra Norges Forskningsråd til samme formål.

Undersøkelsene nedenfor peker i retning av at avdeling Rena er godt rustet til å bli med i VS2010.

På oppdrag fra Kirke-, Undervisning og Forskningsdepartementet gjennomførte Frisch - senteret en undersøkelse av 180 høyskoleavdelinger i tidsrommet 1994 – 1999. Avdeling for Økonomi, Samfunnsfag og Informatikk på Rena var blant de ti beste på forsknings – og utviklingsarbeid, drift og produksjon av vekttall i undervisningen.

Selskapet PricewaterCoopers har undersøkt den faglige og sosiale kompetansen til avdelingen i arbeidet med omstilling. Konklusjonen er at avdelingen har tilstrekkelig kompetanse til å bli en drivkraft i arbeidet med omstilling. Selskapet anbefaler å gjennomføre et forprosjekt som fokuserer på kompetanse, ressurser, organisering og faglige klynger i omstillingsarbeidet og analyse av markedene for undervisning og forsknings- og utviklingsarbeid.

5. Nettverk 1 – Bedrifter

Prosjektleder har fram til i dag i begrenset omfang arbeidet med etablering av bedriftsnettverk i regionen. En bedrift i Åmot ble orientert om VS2010 av prosjektleder i april 2001. Tanken var å forankre VS2010 i kommunen hvor avdelingen ligger og muligvis at dette kunne være en innfallsport til Omstillingsprogrammet i Åmot kommune. Når finansieringen ikke har vært på plass, tilsier det at man må være restriktiv med å kontakte bedrifter og undersøke om de vil samarbeide. Man kan ufrivillig skape forventninger i bedriftene som senere ikke blir innfridd. Det endelige framstøtet må settes inn mot bedriftene når vi vet at finansieringen av hovedprosjektet er i orden – etter planen våren 2002.

I forprosjektet vil den viktigste aktiviteten være at representanter for Landsorganisasjonen og Næringslivets Hovedorganisasjon i regionen reiser rundt i bedriftene og informerer og mobiliserer for VS2010. Det er bestemt mitt inntrykk av mange ansatte vet for lite om programmet og følgelig er informasjon viktig. Med å mobilisere menes at representantene skaper interesse, engasjement og legitimitet for arbeidet med programmet.

Prosjektleder har drøftet med partene i arbeidslivet hvilke kriterier vi skulle legge til grunn for å kontakte og velge ut bedrifter til et nettverk. Prosjektleder mener at kriteriene som ble lagt til grunn i undersøkelsen Indeks 2000 Innlandet kan være et fruktbart utgangspunkt. Eksempler på slike er:

1. Gode resultater i flere år
2. Fremtidsrettede strategier
3. Moderne driftsmetoder
4. Utadvendt og innovativ
5. God på eksport
6. Kunnskapsintensiv

7. Spesiell god vekst
8. Viktig for verdiskapingen i Innlandet
9. Spesielle egenskaper i produktutvikling og fornying av markeder.

Medlemmene av nettverket (bedrifter og regionale høyskoler) diskuterer og blir enige om tema man skal arbeide med i VS2010. Spesialundersøkelsen om gode bedrifter i Indeks 2000 Innlandet kan være en pekepinn for slike tema. I undersøkelsen ble 47 bedriftsledere bedt om å gi til kjenne sitt syn på den gode bedrift. Begrensningene ved undersøkelsen er at tillitsvalgte i fagforeningene ikke ble intervjuet og bare ledere for suksessrike bedrifter var med.

Resultatene fra undersøkelsen viste at innovasjon var helt klart det temaet som lederne i undersøkelsen var mest opptatt av. Med innovasjon menes nye produkter, systemer, prosesser i bedriften og regionen. Det neste temaet var forhold som påvirker tilgangen av folk med kompetanse som bedriftene mangler. Livskvalitet som stedene kan tilby er et eksempel på hvordan man kan få kompetente folk til å bosette seg der. Myndighetene må legge forholdene til rette for at det blir mer attraktivt å bo i regionen ved godt utbygde offentlig tilbud som for eksempel barnehaver og kultur.

Vi har diskutert med partene mulighetene for å kople sammen temaet kompetanse på VS2010 sammen med kompetansereformen. Det er fruktbart å undersøke kontaktflatene til andre utviklingstiltak, men det overordnede er likevel hva de ansatte er opptatt av å arbeide med i bedriftene som sier seg villig til å være med i hovedprosjektet. Forskerne kan være med å legge forholdene til rette for at forskjellige tema kommer fram og blir drøftet. De ansatte i bedriftene fatter deretter vedtak om tema for utviklingsarbeidet som er adekvate svar på deres behov og interesser.

Hovedtyngden i arbeidet med forprosjektet høsten 2001 er å legge grunnlaget for et bedriftsnettverk i hovedprosjektet. Representanter for partene i regionen oppsøker bedriftene over en periode på tre måneder og informerer og mobiliserer for VS2010. Den planlagte startkonferansen årsskifte 2001/2002 har til hensikt å lodde stemningen fra et mindre utvalg av bedrifter som viser interesse for programmet. Det er ønskelig at SND inviteres til startkonferansen. Forskerne fra de regionale høyskolene deltar, men holder seg i bakgrunnen under avviklingen av startkonferansen.

6. Nettverk 2 – Regionale høyskoler og forskningsinstitutter

Det har vært noen utskiftninger av medlemmer i forskergruppen siden februar 2000 og fram til september 2001. I dag teller gruppen sju samfunnsvitere som har oppgitt at de er interessert i å være med i VS2010. Gruppen satt sammen av to økonomer, to sosiologer, en statsviter, en psykolog og en historiker. I gruppen er det to medlemmer som har avlagt doktorgrad (førstekompetanse).

Prosjektleder har tatt kontakt med Høgskolen i Lillehammer og orientert om VS2010. I forprosjektet vil prosjektleder ha et hovedansvar for å utvide nettverket ved møter, og hvis mulig konferanser, til Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Gjøvik, Kvinneuniversitetet, Østlandsforskning og Arbeidsforskningsinstituttet. Prosjektleder vil ta initiativ til å samordne dette arbeidet med de representantene for partene i regionen gjør i bedriftene. Ved å få flere høyskolemiljøer og forskningsinstitutter til å være med i VS2010, kan utviklingsarbeidet få større bredde og spredning. Forskningskompetansene kan utfylle hverandre og bli sterkere når flere miljøer deltar. Ved at forskergruppen utvides, blir den mindre sårbar og mulighetene er større for at vi kan knytte til oss stipendiater på programmet. Det er utarbeidet et opplegg for doktorgrad i tilknytning til VS2010 hvor vertsinstitusjonen er NTNU i Trondheim. Prosjektleder har også et ansvar for å følge opp kontakten med Arbeidsforskningsinstituttet. Det er en fordel at forskergruppen har et formalisert samarbeid med et forskningsinstitutt som har lang og bred erfaring med aksjonsforskning. I forprosjektet vil vi få klargjort med Arbeidsforskningsinstituttet hvilket innhold samarbeidet kan ha.

En annen mulighet er å utvide nettverket ved å kontakte andre avdelinger i Høgskolen i Hedmark. Disse er lærerutdanningen i Elverum og Hamar, sykepleierutdanningen i Elverum, skog/utmark på Evenstad og

landbruksfag på Blæstad. Prosjektleder har ikke vurdert å kontakte disse avdelingene selv om man ikke bør utelukke det i utgangspunktet. Vanligvis er den faglige relevansen svak mellom VS2010 og disse avdelingene.

7. Nettverk 3 – Regional utviklingskoalisjon

Den regionale utviklingskoalisjonen er en utvidelse av antall aktører som er med i utviklingsarbeidet sammenliknet med BU2000. Hovedoppgaven til koalisjonen er å samordne arbeidet med nyskaping og verdiskaping i regionen og drøfte overordnede politiske og økonomiske strategier for innovasjon. Eksempler på aktører er næringsdrivende og:

OFFENTLIGE ETATER

PROGRAMMER

Statens Nærings og Distriktsutviklingsfond	Interreg
Handelens og Servicenæringens Hovedorganisasjon	«Omstillingsprogrammet»
Arbeidsmarkedsetaten	«Morgenlandet»
Arbeidstilsynet	«Glad i Glåmdalen»
Trygdeetaten	«Ved tregrensen»
Fylkeskommunen	«Mangfold gir konkurransekraft» Kompetansereformen

Listen kan gjøres lenger ved å nevne representanter for næringsparker og næringshager.

Medlemmer av felles arbeidsmarkedsråd for Hedmark og Oppland har foreslått at rådet kan være et utgangspunkt for en regional utviklingskoalisjon. Sentrale aktører er allerede medlemmer i rådet slik at man unngår unødvendig å opprette nye råd og utvalg. Etter forslag fra Hedmark Fylkeskommune, Regional Utvikling, vil rådet fungere som en referansegruppe for VS2010 i forprosjektet.

Prosjektleder vil følge opp denne saken i forprosjektet, selv om den har lavere prioritet enn etablering av bedriftsnettverk og nettverk av regionale

høyskoler/institutter. Koalisjonen skal være et aktivt arbeidende, strategisk organ for VS2010 i regionen slik at antall medlemmer må begrenses til 8-10 personer i stedet for 60!

Et lite antall større bedrifter i regionen er et forhold som er vesentlig å få drøftet på lang sikt i nettverket (bedrifter og regionale høyskoler) og i den planlagte regionale utviklingskoalisjonen. Forutsatt at koalisjonen vil satse på større industrimiljøer, kan man satse på bedrifter, regionale høyskoler og forskningsinstitutter fra Oslo, Akershus og Østfold som trekkes inn i VS2010. Nettverket kan få en bredere variasjon av bedrifter som er ulike med hensyn til ulike nivåer av verdiskaping og kapitalinntekter. Ulikhetene kan være et fruktbart utgangspunkt for gjensidig utveksling av erfaringer og læring. Prinsippene for hvordan man vil utforme nettverket vil være styrende for det geografiske omfanget av regionen og sammensetningen av den regionale utviklingskoalisjonen. De ansvarlige for programmet må legge til grunn de ønsker, behov og syn som ansatte fra bedriftsnettverket bidrar med i diskusjonen om strategier for regional utvikling.

I den regionale utviklingskoalisjonen må man i hovedprosjektet anslagsvis før år 2005 drøfte strategier for utvikling av bedriftsnettverket videre. To veivalg blir skissert:

1. Programmet satser på samme type bedrifter (med 100 ansatte eller mer) og ved utskifting etter en treårsperiode utvides nettverket og regionen til Akershus, Oslo og Østfold.
2. Programmet supplerer nettverket etter tre år med hovedprosjekt med små og mellomstore bedrifter fra Hedmark og Oppland som det er langt flere av enn hjørnesteinsbedrifter. I stor skala forutsetter dette at de nasjonale sammenslutningene av disse bedriftene må yte økonomiske bidrag til VS2010.

8. Konturene av et hovedprosjekt

Hovedprosjektet er basert på tema som er utviklet i forprosjektet høsten 2001. Internasjonal forskning på arbeidslivet vil gi impulser til innovasjon og verdiskaping i regionen.

8.1. Bedriftsnettverk: Oppfølging av forprosjektet.

Forutsatt at vi kommer med i hovedprosjektet fra våren 2002, vil det være nødvendig å fortsette å jobbe med nettverket. Det er først når finansieringen er i orden vi kan gå ut til bedriftene og regionale høyskoler/institutter og invitere dem til å være med i programmet. Det vil slikt sett være glidende overganger mellom forprosjektet og hovedprosjektet. Det første halve året på hovedprosjektet bør settes av til et pilotprosjekt med et begrenset antall bedrifter (3-4). Flere bedrifter kan trekkes inn etter hvert, men det forutsetter at rammene for utviklingsarbeidet er avtalt med alle bedriftene på forhånd.. For at flere bedrifter skal fatte interesse for VS2010, er det viktig at erfaringene fra pilotprosjektet er gode og gyldige for flere enn de som er med i pilotprosjektet. En prosjektperiode for en bedrift er vanligvis omtrent tre år. I nettverket bør man på et tidlig tidspunkt diskutere strategier for hvordan man kan rekruttere flere bedrifter i regionen og hva slags type bedrifter.

De faglige miljøene som blir med i programmet må bli enige om hvordan de skal forholde seg til bedriftene. En mulighet er å la fagmiljøene i Oppland ta seg av bedrifter som er lokalisert der og på tilsvarende måte for Hedmark. En slik ordning kan bidra til at reiseutgiftene på programmet blir mindre fordi reiseavstandene i fylkene er ofte store. En annen mulighet er å dele bedriftene mellom seg etter spisskompetansen som fagmiljøene kan bidra med i forhold til spesifikke problemer knyttet til temaene som bedriftene arbeider med.

8.2. Aktuelle forskningstema

Medlemmene av forskergruppen må drøfte hvilke forskningstema som de er interessert i på VS2010. Prosjektleder har gjort seg opp noen tanker om dette, selv om spørsmålet først blir aktuelt under hovedprosjektet. På nåværende tidspunkt gis kun et omriss av mulige forskningstema. Fire grunnleggende forutsetninger ligger til grunn for forskningen:

1. Betingelser for innovasjon og verdiskaping knyttes til konteksten de studeres i
2. Deltakernes subjektive oppfatninger av virkeligheten er utgangspunktet for utviklingsarbeidet
3. Forskningen skal bearbeide og bidra til å formidle kontekster og oppfatninger i programmet
4. Erfaringene skal føres tilbake til deltakerne og tjene som grunnlag for endringer i bedriften

En av hovedintensjonene med VS2010 er å øke bevisstheten til deltakerne om innovasjon og verdiskaping i regionen. Prosjektleder vil legge disse temaene til grunn for drøfting:

1. Partene i arbeidslivet må legge vekt på hva de kan oppnå sammen i utviklingsarbeidet isteden for tradisjonell lønnskamp
2. De ansatte kan utvikles fra passive elementer i en maskin til aktive og reflekterte aktører
3. Kompetanseutvikling kan bli en viktig bærebjelke i VS2010 som et alternativ til nisjeproduksjon

Prosjektleder er interessert i å studere generelt prosesser som VS2010 setter i gang og hvordan de fungerer i forskjellige kontekster - for eksempel i forskjellige bedrifter. Vi kan studere hvordan nettverket av bedrifter og høyskoler/forskningsinstitutter virker i forhold aktører utenfor nettverket. Det kan være folk som jobber med andre

programmer som det er mange av i Hedmark og Oppland. En annen interessant forskningsoppgave er å ta for seg etablering, vedlikehold og endring av den regionale utviklingskoalisjonen. Forskeren kan følge koalisjonen over lengre tid og analysere de økonomiske og politiske strategiene for innovasjon som er koalisjonens hovedoppgave. En annen interessant forskningsoppgave er empiriske og teoretiske studier av dialogkonferansen som anvendes som en metode i utviklingsarbeidet. Det første spørsmålet er om metoden begunstiger deltakere som er flinke til å sette ord på virkeligheten slik at deltakelsen fra de som er mindre flinke blir redusert. Kunnskaper basert på erfaringer er ofte knyttet direkte til konkrete arbeidsoperasjoner. Det andre spørsmålet er om i hvilken grad demokratisk dialog får fram slike erfaringer og kunnskaper. Det tredje spørsmålet er om det finnes andre teoretiske innfallsvinkler om språkets betydning i bedriftsutvikling som kan kaste nytt lys over demokratisk dialog.

8.3. Internasjonale kontakter og samarbeid

Prosjektleder deltok på den internasjonale konferanse om arbeidslivet (IIRA) i Oslo i juni 2001. Formålet med å delta var å få kontakter med forskere som arbeidet med bedriftsutvikling, samt å bli oppdatert på forskning på arbeidslivet. Jeg fikk mange kontakter fra Norge og utlandet hvor en del av dem kan ha betydning for VS2010.

I hovedprosjektet må forskergruppen drøfte en strategi for å få internasjonale kontakter og samarbeid. Prosjektleder vil gå ut fra at de fleste potensielle samarbeidspartnerne finnes i Vest-Europa når premisset er at partene i arbeidslivet skal aktivt være med i utviklingsarbeidet. Derfor bør EU-området ha førsteprioritet i satsingen. Det utelukker selvfølgelig ikke kontakt og samarbeid med for eksempel fagmiljøer i Australia, New Zealand, USA og Canada. Etter min vurdering er sjansene større for at man utvider feltet til for

store deler av forskningen på arbeidslivet. Når midlene er begrenset, er kanskje ikke det så klokt.

Prosjektleder vil drøfte med forskergruppen og partene, og om mulig med de andre nettverkene i Norge som jobber med VS2010, om å få opprettet et nytt internasjonalt konferansenettverk om bedriftsutvikling. Vi kan søke om nytt konferansenettverk og midler fra den europeiske forskningsstiftelsen (ESF) som administrerer et program for faste, vitenskapelige, europeiske konferanser (Euresco). Konferansene holdes normalt med to års mellomrom hvor vervene som formann og nestformann for nettverket går på omgang. Planene kan tidligst realiseres fra år 2004 fordi fristen for 2003 går ut 15. september 2001. Søkere kan regne med maksimalt 200 000 kr (50 000 Euro) i støtte og Euresco tar seg av de praktiske sidene ved arrangementet. Rammen for konferansen er 4-5 dager på et akkreditert hotell hvor maksimalt 100 deltakere kan delta. Søkerne blir rådet til også å søke andre finansieringskilder.

9. Litteraturhenvisninger

«Fra pløye til pleie». Hedmark fra landbruk til tjenesteproduksjon. ØF-Rapport nr 09/2000. Østlandsforskning. Lillehammer. Revidert utgave. Av Hugo Birkeland, Morten Ørbeck og Kristian Lein.

«Indeks 2000 Innlandet». Østlandsforskning 2000.

Shotter, John & Bjørn Gustavsen (1999): The role of «dialogue conferences» in the development of «learning regions»: doing «from within» our lives together what we cannot do apart. The Centre of Advanced Studies in Leadership, Stockholm School of Economics, Stockholm.